

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

В. В. Левицький, канд. екон. наук, доцент,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк

У статті розглянуто питання сутності інвестиційного процесу у вітчизняній і зарубіжній економічній думці. Визначено особливості інвестиційного процесу на рівні підприємства та його вплив на соціально-економічну стійкість.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний процес, соціально-економічна стійкість.

В статье рассмотрен вопрос сущности инвестиционного процесса в отечественной и зарубежной экономической мысли. Определены особенности инвестиционного процесса на уровне предприятия и его влияние на социально-экономическую стойкость.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционный процесс, социально-экономическая стойкость.

ВСТУП

Світовий досвід свідчить, що країни з перехідною економікою не в змозі розвивати господарство без залучення й ефективного використання інвестицій. Акумуляуючи підприємницький, державний та змішаний капітал, забезпечуючи доступ до сучасних технологій та менеджменту, інвестиції не лише сприяють формуванню національних інвестиційних ринків, але й пожвавлюють ринки товарів та послуг таким чином підвищуючи соціально-економічну стійкість на рівні підприємства. Інвестиції виступають одним з головних засобів забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних зрушень в народному господарстві, зростає технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності не лише економіки країни в цілому, але й суб'єктів економічної діяльності на мікрорівні – підприємств. Саме за допомогою інвестицій у кризові періоди забезпечується стабільна діяльність підприємства та створюються механізми реалізації соціально-економічної стійкості для забезпечення розвитку підприємства у майбутньому як єдиного цілого.

Більшість підприємств, що функціонують у ринковій економіці, налаштовані на розвиток своєї діяльності, але не можуть забезпечити ефективного пристосування до змін у зовнішньому середовищі. Економіка як складний організм повинна сприяти стабільному розвитку підприємств за допомогою використання інвестицій, але на сьогодні трансформаційні процеси, що відбуваються в системі економічних взаємовідносин постійно змінюються, оскільки існує значна трансформація ринкових відносин між її складовими та різні впливи інвестиційного процесу на діяльність підприємства. Відповідно зростає залежність найменшої ланки економіки від процесів, що відбуваються на макrorівні та мають значний характер невизначеності майбутнього стану. Кризові ситуації лише посилюють негативний вплив на інвестиційний процес та сприяють невизначеності ситуації як на макро-, так і на мікрорівні.

Враховуючи вищеперелічені проблеми розвитку, одним із головних завдань нашого дослідження є створення на підприємстві таких умов діяльності, що сприяли би адаптації підприємства до змін зовнішнього середовища та залученню додаткових інвестицій для забезпечення соціально-економічної стійкості розвитку.

Досліджуючи показники та оцінку інвестиційної діяльності, варто зазначити, що інвестиції як невід'ємний елемент розвитку кожної економіки повинні сприяти не лише економічній стійкості підприємства, а й формуванню передумов до створення соціальної стійкості, яка б у єдності з економічною створювала синергетичний ефект діяльності підприємства.

Нарощування та ефективне використання інвестиційних ресурсів є одним із найважливіших чинників сталого соціально-економічного розвитку не лише країни, а й підприємств, що забезпечували ефективне поєднання соціально-економічної стійкості своєї діяльності за мінливих умов господарювання у зовнішньому середовищі.

Значну увагу вивченню інвестиційних процесів та впливу їх на діяльність підприємства приділяють такі вітчизняні вчені, як Л. М. Борщ, В. Г. Федоренко, І. П. Мойсеєнко, А. А. Пересада, І. Л. Сазонець.

Найбільш відомими іноземними авторами є: Л. Дж. Гітман, М. Д. Джонк, У. Шарп, але їхні праці необхідно застосовувати з відповідною адаптацією до національних особливостей розвитку підприємств.

Дослідження інвестиційного процесу та його впливу на формування соціально-економічної стійкості підприємства потребує поглибленого дослідження, оскільки він відіграє головну роль у забезпеченні ефективної діяльності, лише за допомогою ефективного використання інвестицій можна досягти соціально-економічної стійкості та створити передумови для стратегічного розвитку підприємства.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Головними завданнями, що будуть вирішуватися під час дослідження впливу інвестиційного процесу на формування та забезпечення соціально-економічної стійкості підприємства є:

- визначення сутності інвестиційного процесу на підприємстві з урахуванням впливу соціальної та економічної складової;
- особливості інвестиційного процесу та його впливу на соціально-економічну стійкість підприємства;
- ідентифікація впливу інвестицій на діяльність та розвиток підприємства не лише у економічному напрямі, а й з точки зору соціальної спрямованості;
- реалізація системи соціально-економічного розвитку підприємства та дослідження впливу на неї інвестиційної діяльності.

Метою даної статті є дослідження та формування ефективного механізму впливу інвестиційного процесу для підтримання соціально-економічної стійкості підприємства у довгостроковій перспективі.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інвестиції можна розділити на інвестиції в “зовнішні умови”, тобто найбільш вигідні вкладення своїх вільних грошей у сторонні виробничі й інші структури, та інвестиції у власну діяльність, тобто найбільш вигідне вкладення засобів у підвищення конкурентного статусу підприємства як за рахунок внутрішніх, так і за рахунок зовнішніх джерел фінансування.

Інвестиційна діяльність повинна бути спрямована, з одного боку, на посилення позитивного впливу зовнішніх умов на діяльність підприємства, з іншого – на удосконалювання виробничого потенціалу підприємства.

Інвестування в “зовнішні умови” здійснюються, як правило, у вигляді пайової участі підприємства в спільних проектах або у формі прямого кредитування (з урахуванням норм діючого законодавства) об'єктів, або за рахунок діяльності на ринках цінних паперів та в інших формах.

Інвестиції внутрішнього характеру мають на меті розвиток стратегічного потенціалу підприємства за рахунок збільшення тих чи

інших ресурсів (технічних, технологічних, просторових) та створення необхідних товарно-матеріальних запасів.

З огляду на досить широке коло учасників господарської, зокрема, інвестиційної діяльності підприємства термін “інвестиції” має як фінансове, так і економічне визначення. За фінансовим визначенням, інвестиції – це всі види активів (засобів), вкладених у господарську діяльність з метою одержання доходу. За економічним визначенням – це витрати на створення, розширення, реконструкцію й технічне переозброєння основного капіталу, а також пов’язані з цим зміни оборотного капіталу, що залежать від руху витрат на основний капітал.

Інвестиційний процес у кожній державі здійснюється завдяки впливу з боку зовнішнього й внутрішнього інвестиційного середовища. Внутрішній вплив визначається умовами функціонування економіки держави, якщо ці умови сприятливі, то інвестиційний процес буде ефективним. В іншому випадку він буде неефективним, що означає наявність перешкод для внутрішніх інвесторів, тому вагоме значення має наявність привабливих умов, насамперед для внутрішніх інвесторів [1].

Крім того, варто відзначити, що вкладання інвестицій у підприємство повинно здійснюватися на оцінці інвестиційної привабливості підприємства.

Інвестиційна привабливість розглядається на рівні країни, галузі, регіону, підприємства, причому підприємство у даній системі є кінцевою точкою інвестування коштів, де реалізуються конкретні проекти, а привабливість кожного інвестиційного проекту визначається привабливістю усіх складових – країни, галузі, регіону, підприємства. Варто зазначити, що незважаючи на усю фінансову вигідність проекту, ризик політичної й економічної нестабільності в країні зведе нанівець будь-які зусилля із залучення інвестора. Процес вивчення інвестиційної привабливості на будь-якому рівні складається з трьох етапів:

- вибір системи інформативних показників для спостереження;
- побудова системи аналітичних показників та оцінки інвестиційної привабливості підприємства;
- прогнозування інвестиційної привабливості.

Інвестиційна привабливість підприємства, на нашу думку, повинна включати не лише економічну складову, а й соціальну, що доповнює та сприяє розвитку підприємства як впорядкованої соціально-економічної системи.

Аналіз та оцінка впливу інвестицій на соціально-економічну стійкість підприємства здійснюються за допомогою різних прийомів та методів. На нашу думку, варто зупинитися на двох основних методах аналізу. Дані методи ґрунтуються на різноманітних типах інформаційного забезпечення та впливу інвестицій на соціально-економічну стійкість підприємства, а саме:

- метод кореляційно-регресивної оцінки впливу інвестицій на соціальні складові у діяльності підприємства, допоможе розшифрувати та оцінити вплив на кожний напрям соціальної діяльності і буде виражатись у вигляді балів-впливу;
- метод таксономічного аналізу впливу інвестицій на діяльність підприємства буде вивчати особливості впливу інвестицій на економічні показники його діяльності й оцінювати доцільність процесу інвестування у підприємство (напряму впливу).

Напрями аналізу впливу інвестицій на діяльність підприємства відповідно, методика такого аналізу залежать від цілей, що стоять перед інвестором. Оцінка інвестиційної привабливості може здійснюватися як із позиції результатів аналізу показників фінансового стану підприємства, так і з позиції його виробничих можливостей. Оцінка інвестиційної

привабливості з першої позиції є традиційною й широко застосовується у інвестиційному процесі, з другої – здійснюється в ході об'єктного аналізу.

Основною метою інвестиційного процесу є забезпечення найбільш ефективних шляхів реалізації інвестиційної стратегії підприємства на окремих етапах її реалізації, а зокрема, однією з головних цілей діяльності є забезпечення соціально-економічної стійкості діяльності.

В аналізі інвестиційного процесу та його впливі на формування і забезпечення соціально-економічної стійкості підприємства ми пропонуємо розглядати за рахунок розроблення механізму оцінки впливу інвестиційного процесу на діяльність підприємства, за допомогою запропонованих методів аналізу, не лише у формі економічних показників, а й формі підтримки соціального розвитку колективу та територій впливу підприємства через такі елементи механізму:

- забезпечення високих темпів економічного розвитку підприємства за рахунок ефективної інвестиційної діяльності. Стратегія розвитку будь-якого підприємства з моменту його створення припускає постійне економічне зростання за рахунок збільшення обсягів діяльності, а також галузевої, асортиментної й регіональної її диверсифікованості. Це економічне зростання забезпечується насамперед за рахунок інвестиційної діяльності, у процесі якої реалізуються довгострокові стратегічні цілі підприємства та соціальні аспекти діяльності;

- забезпечення максимізації доходів від інвестиційної діяльності. Прибуток є основним показником, що характеризує результати не лише інвестиційної, а й усієї господарської діяльності підприємства. За наявності альтернативних рішень у напрямках інвестування слід за інших однакових умов вибирати ті, що у підсумку забезпечують найбільшу суму чистого прибутку в розрахунку на вкладений капітал та далі можуть бути використані для підтримання соціальних показників на високому рівні;

- мінімізація інвестиційних ризиків. Інвестиційні ризики дуже різноманітні й супроводжують практично усі форми інвестиційної діяльності та напрями інвестування. За певних несприятливих обставин ці ризики можуть призводити до втрати не лише прибутку й доходу від інвестицій, а й частини капіталу, що інвестується, тому при прийнятті управлінських рішень, пов'язаних із реалізацією окремих інвестиційних проєктів, необхідно істотно обмежувати інвестиційні ризики та пов'язані з ними фінансові втрати [2].

Забезпечення соціально-економічної стійкості та платоспроможності підприємства у процесі здійснення інвестиційної діяльності є одним з головних завдань інвестиційного процесу. Варто зазначити, що інвестиційна діяльність пов'язана з відтоком фінансових коштів у великих розмірах і, як правило, на тривалий період. Це може призвести до зниження платоспроможності підприємства за поточними господарськими операціями, до несвоєчасного виконання платіжних зобов'язань перед партнерами, державним бюджетом, тобто до створення передумов для банкрутства підприємства. Крім того, фінансування окремих інвестиційних проєктів часто здійснюється за рахунок значного залучення позикових коштів, значне підвищення частки позикових коштів у активах підприємства може призвести до зниження його фінансової стійкості у довгостроковому періоді. Тому при формуванні джерел інвестиційних ресурсів слід заздалегідь прогнозувати його вплив на економічну стійкість підприємства та його поточну платоспроможність. Сформовані до реалізації інвестиційні програми повинні бути повністю реалізовані, насамперед високі темпи реалізації кожної інвестиційної програми сприяють прискоренню економічного розвитку підприємства вцілому. Крім того, що швидше реалізована інвестиційна програма, то швидше починає формуватися додатковий грошовий потік у вигляді прибутку й амортизаційних відрахувань, а це є суттєвим елементом підвищення

соціальних показників та стійкості діяльності підприємства. Прискорення реалізації інвестиційних програм скорочує терміни використання кредитних ресурсів (у частині інвестиційних проектів, що фінансуються із залученням позикових коштів), що сприяє зниженню інвестиційних ризиків [3].

Усі елементи механізму впливу інвестиційного процесу на соціально-економічну стійкість підприємства є взаємозалежними. При оцінці впливу інвестицій на соціально-економічну стійкість підприємства пріоритетним завданням є не максимізація доходу (прибутку) від інвестицій, а забезпечення високих темпів економічного розвитку підприємства за умови достатньої його соціально-економічної стійкості в процесі цього розвитку.

З урахуванням розглянутої системи елементів забезпечення соціально-економічної стійкості підприємства ми пропонуємо формування таких функцій. На нашу думку, загальна функція інвестиційного процесу щодо забезпечення соціально-економічної стійкості складається з двох частин – цільової та забезпечувальної. Кожна з цих функцій має певну структуру, тобто розкривається шляхом формулювання конкретних дій, виконання яких сприяє реалізації кожної функції. Структура цільової та забезпечувальної функцій інвестиційного процесу щодо формування соціально-економічної стійкості підприємства буде складатися з таких складових та буде мати такі елементи:

- формування цілей;
- перетворення цілей у завдання;
- ранжування цілей.

Структура забезпечувальної функції:

- прогнозування та стратегічне планування;
- вивчення умов здійснення інвестиційної діяльності;
- поточне планування;
- формування науково-технічної та кадрової політики;
- координація та розміщення;
- облік, аналіз та контроль.

При формуванні цілей інвестиційної діяльності повинні забезпечуватися соціально-економічні вимоги. Цілі та вплив інвестиційної діяльності на соціально-економічну стійкість підприємства, на нашу думку, формує механізм, що складатиметься з таких елементів:

- характеризуватися кількісними показниками та об'єктивними критеріями;
- мати чіткі терміни їх досягнення;
- описувати бажаний стан інвестиційної діяльності та вплив на соціально-економічну стійкість підприємства;
- контроль за станом стратегічного розвитку та соціально-економічних показників стійкості.

Єдність функцій інвестиційного процесу та його впливу на соціально-економічну стійкість створює замкнений цикл (систему) взаємодії прямих та зворотних зв'язків – замкнений контур. Його особливість полягає у тому, що він є не одноразовим, а постійно повторюється та оновлюється, завдяки чому управління здійснюється не як одноразовий кругообіг, а як безперервний оборот. Остання із забезпечувальних функцій – облік, контроль та аналіз – є первісною, початковою для перших цільових функцій – вивчення потреби підприємства в інвестиціях та отримання даних про стан як підприємства в цілому, так і його соціально-економічної стійкості. Випадання будь-якої функції може створити ситуацію, за якої нормальна інвестиційна діяльність підприємства стане проблематичною або навіть неможливою.

Під час аналізу впливу інвестиційного процесу на соціально-економічну стійкість підприємства слід пам'ятати, що вона перебуває під впливом таких чинників, що не мають вартісної оцінки: політичні та загально-

економічні зміни, реорганізація галузі, зміна форми власності, імідж керівництва підприємства [4].

Перелічені фактори стосовно підприємства можна умовно розділити на дві групи – зовнішні і внутрішні. Відповідно ці дві групи факторів формують певні системи зовнішніх та внутрішніх ризиків, що з'являються від впливу інвестицій на соціально-економічну стійкість підприємства. Під час вирішення цього завдання обов'язково потрібно застосовувати комплексний підхід, що передбачає аналіз усіх факторів з урахуванням соціальних і економічних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища [5].

У цій системі показано взаємозв'язок між двома складовими частинами, що визначають сутність впливу інвестиційного процесу – на соціальну та економічну стійкість підприємства. Ці складові окреслюють рамки впливу інвестиційного процесу на комплексну взаємодію соціальної та економічної стійкості у часовому вимірі визначають інвестиційний період, тобто проміжок часу між вкладенням капіталу і одержанням вигод, не лише в економічному, а й соціальному аспекті. Інвестиції у діюче підприємство, особливо за рахунок власних джерел (капіталізації прибутку), на практиці важко обмежити окремими циклами з чітким виділенням моменту вкладення капіталу, одержання ефекту, тривалості інвестиційного періоду, саме тому вплив інвестиційного процесу на соціально-економічну стійкість підприємства є одним із головних факторів оцінки ефективності процесу інвестування в цілому як комплексної системи.

ВИСНОВКИ

Враховуючи результати проведеного дослідження, варто зазначити, що вплив інвестицій на соціально-економічну стійкість підприємства повинен забезпечувати довготривалий розвиток його діяльності, створювати єдину систему та цілісний механізм методів, елементів і функцій, що забезпечують не лише позитивний вплив інвестицій на економічну стійкість підприємства, а й забезпечувати соціальну сторону інвестицій, оскільки у більшості випадків інвестор звертає головну увагу на економічну сторону діяльності. Тому, оцінюючи вплив інвестицій на соціально-економічну стійкість підприємства варто застосовувати:

- методи кореляційно-регресивного та таксономічного аналізу;
- використовувати загальну функцію оцінки;
- запропонований механізм та етапи дослідження;
- системний підхід для підвищення ефективності діяльності у поточному та перспективному періодах.

Загалом, головні напрями подальшого дослідження оцінки впливу інвестицій на соціально-економічну стійкість підприємства дозволять побудувати карти-балів та напрямів впливу інвестицій на соціально-економічну стійкість підприємства й визначити ефективність впливу інвестицій у підприємство не лише з економічного напрямку.

SUMMARY

INFLUENCE OF INVESTMENT PROCESS ON SOCIO-ECONOMIC STABILITY OF THE ENTERPRISE

*Levytskyi V.V.,
Volyn National University, Lutsk*

The paper considers the question of the essence of the investment process in the domestic and foreign economic thought. The features of the investment process across the enterprise and its impact on socio-economic stability are determined in the paper.

Key words: *investment, investment process, socio-economic stability.*

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Коваль Р. Г. Поняття інвестиційного процесу та його стадії / Р. Г. Коваль // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. - 2006. - №5. - С. 137-140.
2. Федоренко В. Інвестиційні процеси в Україні / В. Федоренко // Персонал. - 2007. - № 5. - С. 17-20.
3. Череп А. В. Інвестознавство : навч. посіб. для студ. ВНЗ / А. В. Череп. - К. : Кондор, 2006. - 396 с.
4. Чернікова О. В. Інвестиційний процес в економіці країни як визначальний чинник економічного розвитку / О. В. Чернікова // Актуальні проблеми економіки. - 2010. - № 9 (111). - С. 83-87.
5. Шарп Ф. Інвестиції / Ф. Шарп, А. Г. Александер, Д. Бейли; пер. с англ. - М.: Инфра-М., 2001. - 1028 с.

Надійшла до редакції 2 червня 2011 р.